

185 éves

a Pécsi Szimfonikus Zenekar

„Keress mecénást!”

1811. december 9-én hangversennyel mutatkozott be a Zeneművész Társaság, amely a 18. századi, újjáéledő Pécs zenei hagyományainak megfelelően, az egyházban találta meg legfőbb mecénását. Muzsikuskokat akkor többnyire Bécsből szerződtettek, a sajtótudósítások szerint is nagyszerű hangversenyen a „T. Káptalan Muzsikusai” játszottak „...oly gyönyörűséggel, hogy a’ Hallgatóknak több ízben való tapsolását meg érdemelték...”. A Pécsen működő első zenekarok karmesterei között volt Frantisek Kramar, aki Baranyából (1808-ban) egyenesen Bécsbe szerződött, császári udvari karmesternek, majd az egykori Haydn-tanítvány Johann Georg Lickl, akinek 1843-ban bekövetkezett halála után Franz Seraph Hözl folytatta a munkát.

1868-ban (Puks Ferenc színházi karnagy vezetésével) megalakult a város által is támogatott Pécs Szabad Királyi Városi Zenekar. Az anyagi források elapadása miatt (!) ez ugyan hamarosan megszűnt, de a Pécsi Dalárda keretein belül 1871-ben megalakult a Pécsi Zeneegylet, amely – sok egyéb között – Beethoven szimfóniákat, Haydn Teremtését és Mozart Requiemjét is játszotta koncertjein. A pénz azonban már akkoriban is gondot jelentett, ezért az egyesület 1886-ban feloszlott.

1895-1950-ig Pécsi Zenekedvelők Egyesületeként tudtak ténykedni a muzsikuskok. A hosszú időszak karmesterei között volt Pécsi József és a még (Ausztriában) élő Takács Jenő is. Az Egyesület feloszlása után jött létre a Pécsi Szimfonikus Zenekar, majd 1956. szeptember

1-jén az Országos Filharmónia Pécs városa és Baranya megye támogatásával megalakította a félig függetlenített Pécsi Filharmonikus Zenekart. Zeneigazgatója ettől kezdve kisebb megszakításokkal Breitner Tamás lett; olyan vendégkarmesterekkel és szólistákkal dolgozhattak a muzsikuskok, mint Ferencsik János, Lamberto Gardelli, Kirill Kondrasin, Gertler Endre, Leonyid Kogan. Ekkor alakult ki bérlet- és ifjúsági hangversenysorozat-rendszer a régióban.

1984-ben született meg az önálló Pécsi Szimfonikus Zenekar. Zeneigazgatója Breitner Tamás lett. 1989-ben bekövetkezett halála után az angol Howard Williams, majd a több versenyt megnyert uruguayi Nicolas Pasquet követte. 1997. január 1-jétől, az újabb négyéves ciklusra ismét Howard Williams a zeneigazgató. Őt 1993-ban Pro Civitate, a Pécsi Szimfonikus Zenekart 1996-ban Pro Communitate díjjal tüntette ki Pécs városa.

Eredményesség és kiegyensúlyozottság jellemzi tehát a most 185 éves, kilencven tagú szimfonikus zenekart, amelynek székházában Szkladányi Péter igazgatóval, Vass Ágnes koncertmesterrel és Blázy Lajossal, a Pécsi Nemzeti Színház Operatagozatának főzeneigazgatójával beszélgettünk.

1. Új jogi helyzet, új lehetőségek, új problémák

– generációváltás, a repertoár kialakításának bázisai –

– *Mennyire volt a zenekar szándéka, vagy mennyire a kényszer készítette az együttest az 1984-es önállósodásra?*

Sz. P. – Ez egy országos folyamat volt, minden bizonnyal gazdasági indítatásból. Mi voltunk az utolsók, ahol önállóvá vált a szimfonikus zenekar.

– *Milyen intézménytől vagy szervezettől „vált el” a zenekar?*

Sz. P. – Addig a Nemzeti Színházhoz tartozott egy kb. negyvenfős zenekar,

amely kísérelőkkel alakult nagyobb szimfonikus zenekarrá a filharmóniai hangversenyekre. A tagok munkahelye a színházban, a kísérelők a különböző zeneoktatási intézményekben volt. 1984-ben a zenekar kivált a színházi keretek közül, a tagok az önállóvá vált együttesben kaptak státuszt; a kiváláskor azonban megállapodtunk, hogy továbbra is ellátjuk a színházi feladatokat. Koncertjeinket már nem a Nemzeti Filharmónia szervezi, bár továbbra is vannak úgynevezett filharmóniai hangversenyeink.

– *Mennyiben érintette, vagy érdekelte a zenekari tagokat ez a szervezeti változás?*

V. Á. – Van, akit nagyon foglalkoztatnak ezek a kérdések, engem igazából csak a feladat érdekelt. Mit játszunk, ki vezényel, ki a szólista. Én rábízom magam a kormányosra; nekem sosem volt érzékem a szervezeti dolgokhoz. A következményeket ugyan érzem a bőrömmön, de nem hiszem, hogy jelen körülmények között ezt sokkal jobban lehetne csinálni.

– *Az önállósulás után azonnal lett a zenekarnak egy olyan saját igazgatója-menedzsere, aki fellépéseket és turnékat szervezett, szponzorokat keresett, karmestereket és szólistákat szerződletett, stb.?*

Sz. P. – Igen, mert az alapvető cél végül is az volt, hogy ne mások határozzák már meg: mikor, kivel, hol és mennyiért játszunk. Egy zenekarnak ki kell tudni jelölnie a saját útját, ki kell próbálnia, hogy tud – minden vonatkozásban – pozíciókat elérni.

– *De ha ez a zenekar közben ellátja a színházi feladatokat, elég nehéz lehet megszervezni saját hangversenyeit, nem is beszélve a turnékról.*

Sz. P. – Van a két intézmény között egy úgynevezett „meg nem támadási szerződés”. Az összes fellépést úgysem tudjuk előre az évad elején, de azt meg tudjuk mondani, hogy például mikor utazunk. A színház pedig arra az időre nem tervez mondjuk operapremiért.

– *De kilencven ember úgysem utazik; maradnak itthon annyian, amennyien teljesíteni tudják a színházi szolgálatot?*

Sz. P. – Jó lenne, ha elsősorban ezen kellene törnünk a fejünket. Éppen ezt, a sok ember utaztatását a legnehezebb

megszervezni, pedig ez lenne a legkívánatosabb: minél több helyre utazzon a teljes zenekar. Az utóbbi években ugyanis olyan műveket mertünk elővenni, amelyekre korábban gondolni sem lehetett: Mahler szimfóniákat, vagy, amire nagyon büszke vagyok, Sztravinszkij Tavasz áldozatát mindössze nyolc kísérelővel. Ezek is többnyire olyan szólások voltak, amik másutt sem biztos, hogy vannak: például két basszusklarinét. Nagy távlatok nyíltak meg tehát előttünk, amikor saját státuszunk lett. A színház is jól járt szerintem, mert könnyebben és más darabokkal tervezhet, mint korábban.

– *Biztos, hogy a színházi karmester örül annak, ha állandó fluktuációval kell számolnia?*

Sz. P. – Nem mindig. Mert igaz ugyan, hogy eddig csak negyventagú együttesrel számolhatott, de az a negyven mindig ott ült – próbán, előadáson mindig ugyanazokkal a zenészekkel találkozott. Most azért adódnak problémák a váltásból.

B. L. – Bizony, hiszen színpadra állítunk egy operát, egy operettet és hetek, hónapok telnek el, miközben sokan egyáltalán nem kerülnek sorra a produkcióban és amikor ismét odaülnek, sokszor előről kezdetnénk mindent.

– *Gondolom, tartja a kapcsolatot a többi város zenekaraival. Mindeniütt hasonló a vélemény az önállósodás teremtette lehetőségekről?*

Sz. P. – Tudomásom szerint igen, már csak azért is, mert ebben a gazdasági helyzetben nemcsak Pécs, de Szeged és Debrecen sem tudna eltartani két szimfonikus jellegű zenekart. Szegeden – szemben például a pécsi hagyományokkal – nagyon régi az operajátás tradíciói; itt a hangversenyélet élénkülését eredményezte az „egy nagyobb városi együttes” elve.

Vannak ezzel kapcsolatos nehézségeink; a tavalyi szezonban ment például A csodálatos mandarin... Nehéz volt két-háromhetente úgy előrángatni, hogy nem ugyanazok a muzsikusok „kerültek sorra”.

– *Mennyire fogja most át ennek a zenekarnak a tevékenysége Baranyát, illetve Dél-Dunántúlt, hiszen közel s távol ez az egyetlen professzionális szimfonikus zenekar?*

Sz. P. – Van egy írás egy regionális zenekarról, de ez azért mostanában nem nagyon működik... Egyre kevesebb ugyanis a filharmóniai koncert és vannak bizonyos rivalizálások is, amelyek határt szabnak a pécsiek fellépéseinek akkor és ott is, amikor és ahol ez egyébként lehetséges lenne. Pedig szívesen játszanánk, hiszen például egy Mahler IX. szimfóniát nem azért tanul meg az ember – sok próbával és nagy ráfordítással –, hogy egyszer szólaljon meg pódiumon. Az is tény, hogy ifjúsági hangversenyeken csak egy-egy tételt lehet csepegtetni ezekből a nagyobb lélegzetű kompozíciókból. Ezeket a fellépéseket nagyon fontosnak tartjuk, mert a gyerekekből lesznek (lehetnek) a későbbi koncertlátogatók. Pécsen évente 20-25, a környező településeken is sok ifjúsági hangversenyünk van.

V. Á. – Ezzel kapcsolatban vannak azért rossz érzéseink is. Nem érezzük mindig elégségesnek a felkészülési időt. Nálunk ez azért nem olyan egyszerű, mint például a Rádiózenekarnál. Nekik olyan repertoárjuk van, hogy a darabokról csak a port kell letörölni és a következő karmester kézjegyét rátenni. Nálunk sok a fiatal, a kezdő, a rutintalan muzsikus, itt szükség volna, hogy kellő időt eltöltsenek egy-egy darab mellett. Tudom, hogy ennyi fér az időbe, mert egy zenekar és sokféle szolgálat van, de örülnénk két produkció között több szünetnek, amikor mindenki felzárkózhatna a kívánt szintre. Igaz, hogy hangversenyen valahogy mindenki összeszedi magát és valóban jól szólalnak meg a művek.

B. L. – A sok ilyen „kapaszkodós, majdnem lehetetlen” feladat azért hosszú távon megemésztetlen marad.

És közben jönnek a váratlan, ám megtisztelő felkérések: Beethoven Ötödikje egy orvoskongresszuson, egy-két próbával. Összeállt, de a megengedettnél több múlt a szerencsén. Az ilyen feladatot pedig visszautasítani nem lehet. És elég sok van belőlük.

Sz. P. – Azért merjük azt is kimondani, hogy a kollegáknak nemcsak az itteni próbákon van dolguk a darabokkal – legalábbis nem így kellene, hogy legyen.

B. L. – Legtöbbször azonban így van, legfeljebb előadás előtt előbb bejönnek a lelkiismeretesebbek és gyakorolnak. Pont a rutintalanabbak nem tartoznak közéjük, pedig még ennyi munka is na-

gyot lendítene a dolgon. Pontosan azért, mert technikailag nagyon felkészültek, a zenekar óriási repertoárját viszont nem ismerik, nem is ismerhetik. Papíron ugyanis jó a helyzet: a számos, már sokszor előadott mű mellett évadonként kevés újat kell megtanulni – ilyen volt most a Simon Boccanegra.

Ennek ellenére a dolog nem ennyire egyszerű. Egy olyan, nem is szűk repertoárt, amiben már nem lennének számottevőek ezek a nehézségek, viszonylag gyorsan ki lehetne a fiatalokkal is alakítani, ha minden helyre a kínálatban szereplő legjobbakat ültethetnénk. Vanak azonban foglalkoztatási szempontok is, és bár valóban nélkülözhetetlen a több évtizedes zenekari rutin és – nem utolsósorban – e kollégák morális tartása, gátat szabhat bizony a megszkotottság kényelme, az újtól való idegenkedés.

Sz. P. – Ez pedig adottság, mert nemcsak erkölcsileg, de törvényileg is vannak kötelezettségeink. A közalkalmazotti jogviszony még a legsürgősebb és legkritikusabb esetben is komolyan megköti a kezünket. Csak kirívó fegyelmezetlenség esetén tudunk érdemben eljárni, mert ebben a szakmában alig mérhető objektív módon az alkalmasság-nem alkalmasság kérdése. A tehetség, lelkesedés és rutin jó aránya a kívánatos cél, mert azzal már sokat el lehet érni. Az egymás elfogadása és elismerése pedig nem az igazgató, hanem a zenekar belső tartásának kompetenciája. Egyébként szakmailag sem tartanám jó megoldásnak a folytonos csereberét. Némely szőlamban működik valamiféle ülésrendbeli rotáció; egy-egy produkcióban a hátrább ülő fiatal közelebb kerülhet a karmesterhez, amivel megnő a felelősségérzete és a felelőssége is. Ez ugyan megbont egyfajta hierarchiát és lehet, hogy az idősebbek nehezitelését is kiváltja, de ennyit fel kell vállalni.

– *Nincs kompetenciaharc a generációk között?*

Sz. P. – Én nem érzékelek. Az idősebb kollégák végigéltek néhány sokkal kevésbé jó korszakot. Amikor tehetségünk és ambícióink tudatában támasztottuk hátunkkal a falat és azon elméledtünk, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű feladatok hiányában mind tehetségünk, mind ambícióink kihasználatlan marad. A fiatalok azért egy sokkal jobb készbe ültek és ülnek bele és ezért

világosabban is látják a negatívumokat. Én a magam részéről azért kevésnek tartom a lelkesedésüket.

B. L. – Régen ez valóban más volt. A fiatalok azonban jobban elfogadják a még kisebb tekintélyű karmestereket, mint az idősebbek, mert kevesebb bennük az előítélet, inkább a teljesítmény alapján alakítják ki véleményüket. És hát nincs az a lendület, ami segítené őket nettó 18-20 ezer forintból megélni a mai árak mellett.

V. Á. – Ezzel együtt azonban a problémák nem befolyásolják játékuk minőségét, legfeljebb bizonyos emberi reakciójukat.

Sz. P. – A közalkalmazotti törvény még akkor is megkötné a kezemet a bérezésnél, ha számolatlanul volna pénze a zenekarnak.

– *A zenekar tagsága – munkahely szempontjából – mennyire érdekelt jelenleg más együttesekben, más zenei intézményekben?*

Sz. P. – Erőteljesen. Arról már beszéltünk, hogy a tagok ellátják a színházi szolgálatokat is. Ezen kívül nagyon sokan tanítanak a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola itteni tagozatán, a szakiskolában és a zeneiskolában is. Én ezt nagyon támogatom, az ezzel kapcsolatos problémákkal együtt. A többségnek itt van a főállása, ami megkönnyíti a többi intézményvezetővel előadódó vitáinkat is például egy-egy turné kapcsán. Mi is figyelembe vesszük a zenetanítás rendjét; nincsenek délutáni próbák és korai esti kezdések, hogy ne zavarjuk a zene-

oktatásban számításba jöhető délutáni órákat. A kollégák ugyan gyakran fáradtak a délelőtti próba és a délutáni tanítás utáni esti hangversenyen vagy színházi előadáson, de ez még mindig a ma lehetséges legjobb helyzet. A közalkalmazotti törvény olyan, amilyen, így azért elő lehet teremteni a megélhetéshez szükséges anyagi fedezetet. (Éppen ezért ez így van a többi városban is.)

Nem előnytelen azért ez az iskolák számára sem, hiszen elég sok terhet leveszünk a vállukról, hogy ezek a tanárok nem náluk vannak főállásban. Mostanában még szolgálati lakással is tudjuk segíteni a pályakezdőket, amire az oktatási intézmények – önhibájukon kívül – nem képesek. Arról nem szólva, hogy a növendékek közvetlenül kapnak példát, mégpedig jó példát a zenekari munkáról.

V. Á. – Ezzel együtt a főiskola ennek egyáltalán nem örül, de mindenképpen tudomásul veszi. Különösen akkor, ha az ember a kimaradt órákat előre vagy utólag pótolja.

– *Amikor kialakítják az éves programot, megbeszélik, hogy milyen darabokra milyen szólistákat hívnak meg, mennyire veszik figyelembe és számításba, hogy a Pécsi Szimfonikus Zenekarban több szólista kvalitású és pódiumrutinnal rendelkező művész van?*

Sz. P. – Töreksem, hogy az arra alkalmas és érdemes kollégák szólistaként is pódiumhoz jussanak. Többféle felnőtt és ifjúsági bérletet hirdettünk meg – már a jövő évad is készen van –, amelyekben egy-egy versenyművet zenekari tagok

játszanak. Vass Ági például legközelebb Haydn C-dúr hegedűversenyének lesz a szólistája. De klarinétos és fagottos kolle-ga is szólózik majd. A zenekarnak minden évben saját fesztiválja van, ahol kamara-és szólódarabokat játszanak a kollégák.

– Felmerült-e annak az ötlete – hasonlóan más együttesekhez –, hogy a nagy szimfonikus zenekaron belül (vagy amel-letti) egy kamarazenekear is működne?

Sz. P. – Támogatom az ilyen ötletet, bár elég nehezen lenne még ez is beil-leszthető az együttes, az együttes tagja-inak munkájába. Van most egy kamara-zenekar, amely nem a mi „szervezeti egységünkön” belül, de mi zenekarunk muzsikusaival működik. Szeretném, ha a társaságon belül jönne létre egy ilyen kisebb zenekar.

– Milyen kórusokkal tudják biztosítani a szimfonikus repertoár nélkülözhetetlen oratórium-előadásait?

Sz. P. – Sok ilyen koncertünk van; a Pécsi Kamarakórusral, a Janus Pannoni-us Tudományegyetem Kórusával, ille-tve a kettővel együtt, de rendszeresen hívjuk a Debreceni Kodály Kórust (ta-valy háromszor is itt voltak). Vannak ez-zel kapcsolatosan (is) financiaális problé-mák; nem is annyira a fellépti díj, mint az utaztatás és a szállás. Jó lenne oda el-jutni, hogy „ne csak a zongoraszállítót fizessük meg, hanem a zongorán játszó művészt is”.

2. Pénz, pénz és pénz – vagy más is?

Ezzel együtt óva inteném a művésze-ket a panaszkodástól. Határozottan fel kell ugyan lépni a jogos érdekek képviseletében, mi ugyanolyan emberek va-gyunk, mint a többiek, ugyanazok a javak minket is megilletnek, mint bárki mást. Az országban azonban nagyon kettésza-kadtak az érdekszférák; van egy nagyon gazdag, nem igazán kultúraéhes réteg és éppen a gazdasági nehézségek miatt van az országban egy kitapinthatóan kultúra-ellenes hangulat. Sokan ugyanis úgy gondolják, hogy mindenki, aki ebben a körben tevékenykedik, a toplista tetején lévőekkel – egy nagyon szűk réteggel – azonos körülmények között él. Őket igencsak bosszantja, ha a művészek ne-héz életkörülményeiről hall. Nem tu-dom, hogy lesz-e valaha Magyarorszá-gon olyan légkör, olyan milió, hogy a kul-túrát, a művészeteket a megfelelő he-lyen és a kellő súllyal kezeljék. Sétálunk-e majd valaha a Filharmonikusok utcájá-ban, vagy a Karajan téren, ahogy azt a bécsi polgár teheti... Azzal együtt, hogy nekünk segít a város; fontosak vagyunk Pécsnek, a polgármesternek, az alpol-gármesternek. Viszik ajándékba a CD-inket, díjakat kapunk. Pécssett leépültek a hagyományos iparágak, más lehetőség mint az oktatás és a kultúra, valamint az ezekkel szorosan összefüggő idegenfor-galom, nincs is. Pécs tipikus Kulturstadt,

mint amilyen például Graz. Meg kellene tudnia abból élni, hogy egyeteme és kul-turális élete van.

V. Á. – Az sem tesz jót az egész kul-túra-kérdésnek, hogy most már min-denben politika van. És az emberek-nek lassan ebből is elégük van. A leg-többen utálják a politikát és nem tud-ják, nem is akarják maradék energiájuk-at abba ölni, hogy a politikáról levá-lasszák a tiszta kultúrát. Ez mások fel-adata lenne.

Sz. P. – Mi itt, Pécssett ebből a szem-pontból is privilegizált helyzetben va-gyunk és én nagyon hálás vagyok a kö-zönségünknek. Budapest után az itteni előadások a leglátogatottabbak. Nagyon nagy dolog szinte estéről estére hét-nyolcszáz ember előtt játszani! És ez ép-pen a „kapaszkodó” rétegből kerül ki. Ez aztán behatárolja a mindenkori jegyárak-ról való elképzeléseinket is, ami lehető-leg még bonyolultabbá teszi a dolgunkat.

– Egyáltalán; a zenekar költségvetésé-nek hányad részét tudják fedezni a belépti díjakból, CD-eladásokból és ilyesmikből?

Sz. P. – Minden évben készítünk be-vételi tervet, amit általában teljesítünk is. Vannak kevésbé sikeres és kiugróan jó éveink is, mint amilyen például a ta-valyi is volt.

Egyébként pedig pályázunk; arra az összegre – illetve annak egy részére –, amellyel az önkormányzatok kulturális-művészeti tevékenységét támogatják. Ez elég bérre és magára a zenélésre (hangszervásárlásra, hangversenyszerve-vezésre). Enélkül csak öncélúan tart-hatnánk a próbákat, nem tudnánk kon-certezni.

– Milyen mértékben lehet ilyen anyagi adottságokkal hangszereket karbantarta-ni és vásárolni?

Sz. P. – 1984-ben, amikor önállósul-tunk, a hangszereket jóváírással meg-kaptuk a Filharmóniától. Azóta ezek nagy részét kicseréltük. Mi elég sokat költünk, voltak nagyobb beruházásaink és sokba kerülnek az állandóan cseré-lendő fogyóeszközök. Az árak igencsak elszabadultak.

– Léteznek bizonyos dolgok, amelyet a zenekar folyamatosan biztosít a tagok szá-mára?

Sz. P. – A hangszervásárlás mellett a vonósok évente két garnitúra hűrt kap-

nak, gyantát, a fúvósok nádpénzt, olajpénzt. Az erre fordított összeg követi az inflációt.

– *Milyen most a hangszerállomány?*

Sz. P. – A pontos értéket nem tudom, de komoly tőke. Ma nem nagy művészet elkölteni öt-tízmillió forintot. Most vetünk négy új oboát, darabját egymillióért, van egy kontrafagottunk, de még egyet már nem veszünk, mert hatmillióba kerül. Aztán egy magára valamit adó zenekarnál kell lennie két oboa d'amour-nak. Repertoárunkhoz kell komoly értékű, megfelelő hangú csembaló, orgona; most készült Párizsban egy 17. századi franko-flamand kópia. Készítettünk egy hagyományos, 480 sípból álló orgonát is, ami viszonylag könnyen szállítható. Többet tud, mint egy sima continuo-orgona; Händel orgonaversenyei nagyszerűen megszólaltathatók rajta.

– *A színháznak vannak saját hangszerei?*

Sz. P. – Ott soha nem voltak külön hangszerek, mindenki azon játszott, ami volt neki – saját tulajdonban, vagy a Filharmóniától.

3. Utánpótlás – hiányok a túlkínálatban

– *A szólamvezetőket milyen elvek alapján válogatják?*

Sz. P. – Szakmai szempontok alapján, de ezeknek a szólamvezetőknek megfelelő emberi respektusuk is van. Ha váltásra kényszerülünk valami miatt, megvan szólamon belül is az előrelépés lehetősége, de szükség esetén kívülről szerződtetjük a muzsikust. Nagy a szólamvezető felelőssége ilyen létszámú együttesben.

– *Milyen időközönként kell, vagy szoktak próbajátékot hirdetni a szabad zenekari helyekre?*

Sz. P. – Általában szezon végén, amikor a végzett főiskolások, zeneakadémisták állást keresnek.

– *Van-e túljelentkezés?*

Sz. P. – Nincs, ez elég nagy, országos probléma. Azokból válogathatunk, akik éppen jönnek.

V. Á. – Túl sok a kedvezőtlen hatás. Itt van a főiskola, saját magunk nevel-

hetjük az utánpótlást. Éppen most volt egy – sajnos – példaértékűnek tekinthető eset. Volt egy nagyszerű növendékem, nagyon jó zenekari játékos. Magam nevelgettem, irányítottam a zenekar felé. Igen ám, de ő veszprémi. Ott a családja, a barátai, a kapcsolatai. Inkább Szombathelyre szerződött, ahonnan hamarabb hazajuthat; így – ami a saját házunk táját illeti – szinte hiába dolgoztam.

– *Nem számoltatok ezzel a lehetőséggel, amikor – különösen a nagyvárosokban – szinte lehetetlen lakáshoz jutni?*

V. Á. – Nem, mert éppen mi meg tudjuk oldani szolgálati lakásainkkal a pályakezdők lakhatási gondjait. Rábeszélés itt nem segít. Ez az országos főiskolai beiskoláztatás hátránya. Előnye a válogatási lehetőség, viszont sokkal kevésbé kiszámítható a „végkifejlet”.

– *Vannak-e tendenciák, hogy egyes hangszerekből javul, másokból stagnál, megint másokból esetleg romlik az évek során a színvonal?*

V. Á. – Biztos, hogy vannak hullámhegyek és hullámvölgyek, de ezek semmiképpen sem tendenciózusak. A minőség változó, de ez véletlenszerű. Az igaz, hogy azok a fúvósok, akik eljutnak egy felsőfokú képzettségi szintre, diplomát szereznek, képzetebbek. Ez annak is a következménye, hogy kevesebb technikai problémával kell megküzdeniük, mint a vonósoknak. A vonósok közül kevesebben jutnak el a perfekció megfelelő szintjére. Most már nálunk is komolyabbak a követelmények, egyre több a fiatal, szinte mindenki zeneakadémiai, vagy főiskolai diplomát szerzett – egyre nehezebb megfelelni a próbajátékokon.

4. A koncertmester nosztalgái

– *A pécsi zenekarban eltöltött hosszú-hosszú évek alatt körvonalazódtak a számokra szakmai szempontból legjobb, esetleg leggyengébb időszakok?*

V. Á. – Talán szerencsés helyzetben vagyok, mert pályafutásom elejétől tiszteltem-szerettem azokat a karmestereket, akikkel együtt dolgoztam. Ez sosem volt feltétlen, kritika nélküli rajongás, hanem szakmailag megalapozott szimpátia. Breitner Tamás, Howard Williams,

Nicolas Pasquet – mind olyan egyéniségek, akik kiegyensúlyozott szakmai színvonalat biztosítottak. A zenekar összetétele – egyre többen tudunk színpadra ülni, egyre képzetebb és fiatalabb tagokkal – inkább emelkedő tendenciát garantál. Egyetlen bánatom, hogy nagyon sok a női munkaerő (magamat is beleértve), de ez országos probléma.

– *Voltak-e ünnepnapok – egy-egy kiemelkedő vendégművész fellépése, különlegesen emlékezetes produkció révén az egyébként kellemes hétköznapok között?*

V. Á. – Nagyon sok jó élmény volt, ami az idő múltával már nem nagyon választható szét. Talán régebben többször volt alkalom vendégkarmestert hívni, ami kétségtelenül mindig változatosságot, színt hoz a mindennapok munkájába.

Sz. P. – Ez mind igaz, de egy zenekarnak az a természetes igénye, hogy legyen egy kitűnő vezető karmestere, aki lehetőleg minél több időt tölt az együttesel. Erre törekszenek ma mindenhol. Neki kell megadni az alapszínvonalat. Lehet, hogy az együttesnek változatosabb volt a vendégkarmesterek sűrűbb váltakozása, de mi értelmé egy vezető karmesternek, ha az csak két-három koncertet dirigál évadonként?

V. Á. – Ezzel együtt régebben több lehetőség volt igazán kiemelkedő személyiségek meghívására – nemcsak karmesterekre, szólistákra is gondolok. Tudom, hogy ennek elsősorban most finansziális nehézségei vannak, ezzel együtt örömmünk telne benne.

5. Művek, műfajok – színházi lehetőségek és ars poetica

– *Melyek azok a művek, műfajok, amelyek különösen fel tudják kelteni az együttes érdeklődését, szimpátiáját?*

B. L. – Mindenki más. Az idősebbek például imádják az operettet, a fiatalok ezt ki nem állhatják, viszont szeretnek musicalt játszani. A nagyzenekari estek előtt van egy próbaidőszak öt-hat próbával és aztán maga a koncert – ez azért mindenkit felvillanyoz.

– *Mindezek a tényezők, az említett problémák ismeretében félve kérdezem meg, hogy mennyire lehet előre megtervezni a zenekar éves, netán többéves programját? A legalizált másodállás, hanknik munkáját mennyire lehet egy adott próba- és koncertrendhez igazítani?*

Sz. P. – A szimfonikus koncerteket előre tudjuk szervezni, annál is inkább, mivel korábban kell meghirdetni a bérleteinket. Előre tudjuk a színházi premierek dátumait, bajban vagyunk azonban a többivel. A színház, különösen az opera- és balettegyüttessel egyaránt rendelkező színház veszélyes üzem, itt bármikor bármi előfordulhat. Másutt is így van ez – Szegeden nagyon hasonlóak a gondok, Debrecenben nem annyira, mert ott nincs balett-társulat. Pillanatnyilag (január 22-én) nem tudják a zenészek a márciusi beosztásukat...

Minden egyeztetés ellenére bizony előfordul, hogy párhuzamos programok vannak, túlfeszített munkatempóban és az ezzel járó feszült hangulattal. Utána pedig szokatlanul laza időszak is következhet, ami szintén nem biztos, hogy jó. Jobb lenne kiegyensúlyozottabban terhelni a kollégákat, de nem mindig sikerül.

B. L. – Valóban ez talán a legnagyobb gond, hogy nem tudjuk előre a dolgunkat. Debrecenben, ahol – mint hallottuk – valamivel egyszerűbb a helyzet, az egész évadra előre, sőt még részben a következő évadra is szinte órára tudja mindenki, mikor milyen előadás, milyen próba van. Én egyet tudok a biztosan a mai napon: május 16-án Toscát fogok vezényelni, akkor lesz a premier.

– *Ki dönti el, hogy az adott feltételek birtokában milyen operákat tűz műsorra a színház? Minden bizonnyal itt az énekesek a meghatározóak, de komoly tényező lehet a zenekar is.*

B. L. – Én mint zeneigazgató teljes döntési joggal rendelkezem.

– *És melyek a legfontosabb – nem zenéi jellegű – válogatási szempontok? Számít-e, hogy várhatóan mit szól egy-egy darabhoz a közönség?*

B. L. – Számít, bár nem meghatározó. A Boccanegra esetében (ami olaszul megy) például jobban aggódtam a kelle-ténél, mert igaz ugyan, hogy a történet még magyarul is igen bonyolult, de ezt egy kis ismertetőlappal igyekeztünk „barátságosabbá” tenni. A zenéje viszont gyönyörű és ezt a közönség az első pillanattól észlelte. A zenekarban természetesen előjöttek a szokásos gondok – volt, aki a beosztásai miatt fél éven keresztül nem játszotta a művet, de volt olyan is, aki egyszer sem.

– *Hogyan „tűrik” az esetleg ambiciózusabb fiatalok a zenekari árkot? Azt, hogy végül is még zenekari muzsikusként sem a pódiumon ülnek?*

B. L. – Jól, mert az ápol és eltakar. Sokan elücsörögnek, úgyhogy hihetetlen felelősség van a koncertmester vállán. Egyébként, ami a munka rangját illeti, nem sok különbséget tesznek a szimfonikus és operai tevékenység között. Számomra legalább is nem derül ki, hogy nem szeretnék ezt csinálni. A musicalnél nem tudom, hogy mi van, mert azt Papp Zoltán kollégám csinálja.

Az operettet én vezényelem, bár azokról nem én döntök, hanem Balikó István, a színházi tagozat vezetője. Ez helyes is, hiszen egyre inkább prózai színészek játszanak operettet. Igaza volt annak idején Rátonynak: operettet nagyon nehéz gusztusosan megcsinálni. Énekelni kell tudni, prózát kell tudni mondani, jó színésznek kell lenni, sármosnak, csinosnak, jópofának kell lenni, és még táncolni is kell tudni. Szóval nagyon nehéz. Nagyon kevés az igazán jó operett előadás. És nincs is jó bonviván.

– *Pécsten kívül is játszatok operákat?*

B. L. – Tavaly Veszprémben és Kecskeméten nyitottunk fesztiválokat. Nehéz dolog ez az operajátszás, pedig minket Pécsen nem bántanak. De meg kell értenem, hogy ha kabaréjt játszanak, az esténként mondjuk 200.000.-Ft bevétel; ha pedig teszem azt a Simon Boccanegrát, az 100.000.-Ft kiadás. És hiába akarja valaki pártolni a kultúrát, ahhoz is pénz kell.

– *Milyen énekeseket tudsz szerződtetni?*

B. L. – Fogyasztható és sokoldalú énekeseket. Vagyis: legyenek megfizethetőek, elfogadhatóak és képesek legyenek sokféle szerepben fellépni. A hangi finomságokat, speciális fachokat nemigen tudjuk respektálni; itt egy lírai szopránnak Zerlinát, Melindát és operettet egyaránt kell(het) énekelni. Ez is pénzkérdés ugyanis. Most négy és fél szerződtetett emberem van, akik szinte mindenben felléptethetők.

– *Csak a színházi munka során dolgozol a zenekarral, vagy egyébként is?*

B. L. – Igen, de ez nem túl gyakori. Éppen most állunk egy közös hangverseny előtt. Együtt csináljuk az ifjúsági koncerteket, amiket én is és a zenészek is nagyon szeretünk. A gyerekek – többnyire tornateremben – nagyon figyelnek, nagyon szeretik, csendben vannak. Átélik a visszatérés katarziszát: ezt a dalt már megismerem, ezt már hallottam. A tájékozódásban természetesen műsorvezető is segíti őket. Egyszer az életben mindenkinek át kell élni ilyen élményt, ez nagyon fontos. És ezt érzi a zenekar is. Járunk Sellyén, Sásdon, Pécsvaradon, Siklóson – van, ahol nemcsak egy hangverseny van.

Valahogy ez megmaradt... A muzsikusság legszébb missziója, hogy ezeket az élményeket minél többekkel megossza, minél többekkel megismertesse. És ezt érzik a muzsikussaink.

Tóth Anna

